

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาด้านเศรษฐกิจของเมืองที่เป็นไปอย่างรวดเร็วในระยะเวลาที่ผ่านมา ทำให้พื้นที่เมือง (Built-Up Area) มีการขยายตัวอย่างรวดเร็ว โดยที่เมืองทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางความเจริญ และศูนย์กลางของกิจกรรมต่างๆ การพัฒนาในพื้นที่เมืองมีแรงดึงดูดให้เกิดการอพยพของประชากร จากพื้นที่ชนบทและพื้นที่ชานเมืองเข้าสู่ตัวเมือง เป็นผลให้เมืองมีการขยายตัวเพื่อรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

การเติบโตอย่างรวดเร็วในพื้นที่เมืองนั้น หากว่าในสภาพที่เมืองขาดการวางแผนที่มีแนวทางการพัฒนาที่มีประสิทธิภาพ จะส่งผลกระทบต่อทั้งด้านลบและด้านบวกต่อพื้นที่เมืองเก่าที่มีวิวัฒนาการมาช้านาน อันหมายถึงผลกระทบที่จะมีต่อปัจจัยที่รองรับกิจกรรมในการดำรงชีวิตของพลเมือง ได้แก่ สถาปัตยกรรม แหล่งศิลปกรรม การใช้ที่ดิน ที่เว้นว่าง ถนน ทางสัญจร ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงไปโดยไร้ทิศทางไร้การควบคุม มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบและการใช้ประโยชน์อาคาร สถาปัตยกรรม การใช้ที่ดินและที่เว้นว่าง เพื่อจะให้เกิดประโยชน์อย่างคุ้มค่าต่อขนาดพื้นที่ที่มีอย่างจำกัดในเมือง โดยขาดการคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและลักษณะของเมือง เป็นผลให้เกิดความทรุดโทรมและทำลายเอกลักษณ์อันดั้งเดิมของเมือง

เมื่อพื้นที่เมืองมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงไป รวมถึงบางบริเวณของพื้นที่เมืองที่มีสภาพเป็นบริเวณเมืองเก่า พื้นที่อนุรักษ์แหล่งศิลปกรรม โบราณสถานและบริเวณโดยรอบ อันเป็นองค์ประกอบทางกายภาพที่มีความสำคัญต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง ที่ไม่เพียงแสดงให้เห็นถึงสภาพความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชากร และการพัฒนาเศรษฐกิจของเมืองในปัจจุบัน องค์ประกอบเหล่านั้นยังมีความสำคัญที่บ่งบอกให้ทราบถึงความสัมพันธ์ต่อเนื่องของเมืองกับประวัติศาสตร์อันยาวนานของชุมชนและวิถีชีวิตชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงไป ถูกบุกรุก ทำลาย รบกวนโดยสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นใหม่ ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อคุณค่าของชุมชน

ดังสภาพการณ์ที่ปรากฏกับเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นเมืองที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ครั้งอดีต ในด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี และศิลปวัฒนธรรม มีความรุ่งเรืองมั่นคงถึงขั้นเป็นนครรัฐในวงเวลาหนึ่ง และเป็นหัวเมืองชั้นเอกในสมัยราชอาณาจักรไทย ทั้งเป็นเมืองที่มีความรุ่งเรืองของพระพุทธศาสนากระทั่งได้รับฉายาว่าเป็นเมืองพระ มีศิลปวัฒนธรรมมากมายที่สั่งสมกันมา ดังที่ปรากฏให้เห็นในสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร พระบรมธาตุเจดีย์ คูเมือง กำแพงเมือง ป้อมประตูเมือง ศาสนสถานต่างๆ และแหล่งศิลปกรรมกลุ่มอาคาร โบราณสถานอื่นๆที่สำคัญในเมือง แต่ในช่วงเวลาสามถึงสี่ทศวรรษที่ผ่านมาเมือง

นครศรีธรรมราชมีการพัฒนาและการขยายตัวทางเศรษฐกิจสังคมเป็นอย่างมาก การเพิ่มขึ้นของประชากรเมืองที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว และความต้องการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อตอบสนองกิจกรรมต่างๆที่มีมากตามมานั้น ได้ส่งผลกระทบต่อเมืองแก่นนครศรีธรรมราช อาทิ ปัญหาการทำลายแหล่งศิลปกรรมเพื่อการก่อสร้างระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการ การก่อสร้างอาคารใหม่ที่ทำให้บดบังคุณค่าความงามของแหล่งศิลปกรรม การเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางกายภาพของสถาปัตยกรรมจนคุณค่าไม่ได้ การรुकู้ที่สาธารณะที่มีคุณค่า เกิดมลภาวะต่อทัศนียภาพของแหล่งศิลปกรรม เป็นต้น

ดังนั้นเพื่อจะอนุรักษ์ดำรงรักษาไว้ซึ่งคุณค่าของเอกลักษณ์ของเมืองแก่นนครศรีธรรมราช จึงควรศึกษาเพื่อจะได้มีแนวทางการอนุรักษ์เมืองแก่นนครศรีธรรมราชที่เหมาะสมเพื่อดำรงรักษาคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ โบราณคดี สถาปัตยกรรมของแหล่งศิลปกรรม โบราณสถานและบริเวณโดยรอบ คงความเป็นเอกลักษณ์อันดีงามของความเป็นเมืองเก่า และสามารถดำเนินการควบคู่ไปกันได้กับสภาพการพัฒนาของเมืองนครศรีธรรมราชที่เป็นอยู่

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาวิวัฒนาการและองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของเมืองแก่นนครศรีธรรมราช

1.2.2 ศึกษาแนวโน้มและการเปลี่ยนแปลงของเมืองแก่นนครศรีธรรมราช

1.2.3 ศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบที่มีต่อเมืองแก่นนครศรีธรรมราช

1.2.4 เสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์เมืองแก่นนครศรีธรรมราช

1.3 ขอบเขตการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ด้านพื้นที่ศึกษาจะครอบคลุมเขตพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราช และบริเวณที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับทัศนียภาพของสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองนครศรีธรรมราช โดยครอบคลุมพื้นที่ 3 บริเวณ อันได้แก่ (แผนที่ 1.2)

ตำบลในเมือง เป็นบริเวณเมืองเก่าภายในเขตคูเมืองกำแพงเมือง พื้นที่นอกคูเมืองกำแพงเมืองด้านทิศใต้เป็นบริเวณเมืองพระเวียงและเป็นบริเวณที่มีแหล่งศิลปกรรม ศาสนสถานปรากฏเป็นจำนวนมาก

ตำบลคลัง เป็นบริเวณขยายตัวของชุมชนที่ต่อเนื่องกับเมืองเก่าทางด้านเหนือของแนวคูเมืองกำแพงเมือง ซึ่งมีศาสนสถาน โบราณสถานปรากฏอยู่หลายแห่ง อาทิ คูเมือง(คลองนครน้อยหรือคลองหน้าเมือง) สนามหน้าเมือง มัสยิดในศาสนาอิสลาม เป็นต้น

ตำบลท่าวัง เป็นบริเวณขยายตัวของชุมชนต่อเนื่องที่มีกิจกรรมส่วนใหญ่ด้านพาณิชย์กรรม เป็นพื้นที่ศูนย์กลางพาณิชย์กรรมในเมืองนครศรีธรรมราช มีศาสนสถานที่สำคัญหลายแห่ง และมีกลุ่มอาคารที่มีความสำคัญทางสถาปัตยกรรม

1.3.2 ด้านเนื้อหาการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางการกำหนดการอนุรักษ์เมืองเก่า โดยจะครอบคลุมเนื้อหา ดังนี้

- ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง การอนุรักษ์เมืองเก่า วิธีการดำเนินการอนุรักษ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาในด้านต่างๆ
- วิวัฒนาการของเมืองนครศรีธรรมราช และองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของเมืองนครศรีธรรมราช
  - การเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเมืองนครศรีธรรมราช
  - นโยบาย แผนงาน โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับของเมืองนครศรีธรรมราช
  - สภาพปัญหาและผลกระทบที่มีต่อเมืองนครศรีธรรมราช

1.4 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการศึกษา

1.4.1 การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ได้แก่

- การเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ จากการสำรวจภาคสนาม การจดบันทึก การสังเกต การสอบถามจากผู้เกี่ยวข้อง ข้อมูลทุติยภูมิจากการศึกษาค้นคว้ารายงานวิจัย แผนงาน เอกสาร แผนที่ ภาพถ่าย และหนังสือต่างๆที่เกี่ยวข้อง
- การศึกษาแนวคิด งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบทางกายภาพของเมือง การอนุรักษ์ และวิธีการดำเนินการอนุรักษ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาในด้านต่างๆ เพื่อเป็นพื้นฐานแนวทางการกำหนดการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช
- การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับวิวัฒนาการของเมือง การตั้งถิ่นฐาน และองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญของเมือง ที่แสดงถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่
- การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงจากการพัฒนาเมือง และแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของเมืองในอนาคต
- การศึกษาข้อมูลในเรื่องนโยบาย แผนงาน โครงการ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครศรีธรรมราช เพื่อวิเคราะห์ผลที่มีต่อการอนุรักษ์เมืองเก่านครศรีธรรมราช

1.4.2 การวิเคราะห์สภาพปัญหา และผลกระทบ

- การประมวลผลและวิเคราะห์สภาพปัญหา ผลกระทบที่มีจากการพัฒนาเมืองนครศรีธรรมราช

1.4.3 การสรุปผลการวิเคราะห์ และจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการอนุรักษ์เมืองแก่นครศรีธรรมราช

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลจากการศึกษาทำให้ได้เข้าใจสภาพปัญหาการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และข้อจำกัดของมาตรการที่มีบังคับใช้ในปัจจุบันที่ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมือง และเป็นข้อเสนอแนะแนวทางการกำหนดมาตรการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพของเมืองนครศรีธรรมราช ตลอดจนเป็นแนวทางในการกำหนดมาตรการสำหรับพื้นที่อื่นๆ โดยสามารถปรับเปลี่ยนให้เกิดความสอดคล้องกับสภาพของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีผลในทางปฏิบัติได้